

Черкашина Т. Ю.,*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри романо-германської філології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна***Юрченко В. В.,***кандидат економічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*

ГЕОПОЕТИКА СВЯТОЇ ЗЕМЛІ В РОМАНІ Е.-Е. ШМІТТА «LE DÉFI DE JÉRUSALEM»

Анотація. У статті проведено аналіз геопоетичних образів у романі сучасного французького письменника Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem». Актуальність теми дослідження зумовлена специфікою представленого у творі літературного дискурсу, який умовно можна охарактеризувати як нефікційний літературний дискурс християнського паломництва, або паломницький нефікційний дискурс. Твори цього дискурсу знаходять свого читача вже протягом сімнадцяти століть, що пояснюється традиційним інтересом суспільства до питань індивідуальної та колективної релігійності й духовного пошуку. Метою статті є аналіз геопоетичних образів Святої Землі в романі Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» та виявлення художньо-стилістичних засобів зображення простору в зазначеному творі. Під час дослідження було надано загальну характеристику хронотопу твору; проаналізовано основні геопоетичні образи твору; виявлено художньо-стилістичні засоби їх формування. Для вирішення зазначених завдань використовувалися методи літературного аналізу, стилістичного аналізу, інтерпретативний метод, метод логічного узагальнення.

За результатами дослідження визначено основні риси хронотопу твору: розгалужена система геотопосів і відповідних локусів; підвищена образність, наявність специфічних образів простору («гора») та часу («іврит – мова, спрямована в минуле», «тель»).

Під час дослідження було проаналізовано чотири групи геопоетичних образів: 1) образи міст, де свого часу жив Христос (Віфлеєм, Назарет, Капернаум), 2) образи історично значущих міст (Кесарія, Мегіддо), 3) образи відкритого простору (Генісаретське озеро, гора Блаженств, гора Фавор, Ейн-Керем), 4) образ Єрусалима як місця страти Христа і водночас центру трьох світових релігій. Усі геопоетичні образи, з одного боку, є самодостатніми, з іншого, – складаються в загальну картину, утворюючи збірний образ Святої Землі.

Основною образотворчою характеристикою є кінематографічність (зміна ракурсів, візуальний символізм, увага до окремих деталей). Доведено, що автор використовує широкий спектр стилістично-художніх: епітети, метафори, порівняння, паралелізм, градацію, персоніфікацію; гумор, іронію; символи, перифрази; повтори, сентенції, риторичні запитання, риторичні звертання.

Ключові слова: сучасна французька література, Ерік-Емманюель Шмітт, паломництво, паломницький нефікційний дискурс, геопоетика, геопоетичний образ, образ-символ, кінематографічність.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Поява нового твору всесвітньовідомого автора – це майже завжди непересічна подія у сфері літературознавства. Цього разу Ерік-Емманюель Шмітт вкотре проявив себе як письменник з нового та неочікуваного боку, створивши сучасний, новаторський твір у давньому, традиційному жанрі паломницького щоденника. Його роман «Виклик Єрусалима» («Le défi de Jérusalem»), уперше опублікований французькою мовою в 2023 році у видавництві «Albin Michel», є описом подорожі сучасного паломника-християнина сучасною Святою Землею. Ця «сучасність у квадраті» обіцяє критикам оновлений літературний нефікційний паломницький дискурс, а читачам – новий погляд на Святу Землю і нові образи цієї давньої, багаторазово оспіваної території. Оновлений образ Святої Землі є цікавим предметом для аналізу, оскільки він свідчить не лише про зміни зовнішнього вигляду реально існуючих географічних референтів, але, можливо, також і про зміни авторського інструментарію, якого було застосовано при створенні геопоетичних образів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Загальні питання теорії літературного та зокрема подорожного нефікційного літературного дискурсу у своїх роботах висвітлюють А.М. Пейре [1], Р.Т. Теллі (мол.) [2], Т. Гаврилів [3], О. Галич [4], С. Криворучко [5], Н. Колошук [6], Т. Черкашина [7; 8], М. Шульгун [9; 10] та інші. Відносно менш дослідженим є паломницький літературний дискурс. Ранні тексти цього дискурсу досліджували у своїх роботах Дж. Елснер та Дж. Разерфорд [11], Г. Френк [12], Б. Лейерль [13]. Окремі аспекти вітчизняного паломницького дискурсу розглядалися в роботах В. Будного [14] та М. Шульгун [9]. У роботах зазначених авторів повністю відсутній аналіз сучасного етапу розвитку паломницького дискурсу.

Загалом, твори, присвячені паломництву (серед них – путівники, листи, щоденники, мемуари), становлять величезний пласт давньої нефікційної подорожньої літератури. Найдавнішими такими документами вважаються: 1) так званий «Бордоський ітнерарій» (*Itinerarium Burdigalense*), 333–334 рр., латиномовний путівник, що стисло описує шлях до Святої Землі (Єрусалима) анонімного паломника з м. Бордо; 2) «Паломництво Егерії» (*Peregrinatio Aethiopiae*) – лист про подорож до Святої Землі, здійснену приблизно у 380 р. монахиною або заміжною жінкою на ім'я Егерія, уродженкою південної Галії

або північної Іспанії; 3) подорожній щоденник палігрима з П'яченці (Італія), приблизно 570 р.

Фахівці зазначають, що образ Святої Землі вже в перших паломницьких творах зазнав поступової *трансформації*. У щоденнику палігрима з П'яченці «вона подібно до розм'яшеного гіпсу, ніби стала здатна зберігати фізичні сліди біблійних подій більш тривало. Те, що раніше здавалося Егерії твердим ґрунтом, на якому розвивалися біблійні події, тепер стало більш м'якою та податливою поверхнею, в якій ті події надовго залишили сліди та відбитки» [15, с. 829]. Дослідження сучасного образу Святої Землі як кінцевої стадії зазначеної трансформації може бути цікавою міждисциплінарною науковою проблемою. Необхідним науковим інструментарієм для дослідження зазначеної проблеми володіє, на наш погляд, відносно нова галузь міждисциплінарних досліджень – геопоетика.

Геопоетика є відносно новим напрямом у сучасному літературознавстві. Один із засновників напрямку, Кеннет Уайт у своїй книзі «Альбатросова скеля. Вступ до геопоетики» представив образ геопоетики як альбатросової скелі серед моря. У цій метафорі знаходимо ідею твердості й непорушності серед непевності й мінливості; ідею мрії, спрямованості вгору та спорідненості із громадянами неба – птахами; ідею пошуку натхнення в природі й навколишньому середовищі [16, с. 113]. Взагалі, як зазначають дослідники, «концепція геопоетики, яку прагне просувати Кеннет Уайт, дуже широка; вона виходить за межі поезії та літератури, щоб створити «новий культурний простір», який охоплюватиме мистецтво, науку та філософію» [17, с. 24].

Більшість закордонних і вітчизняних дослідників говорять, що не існує якогось одного загальноприйнятого визначення терміну «геопоетика» і тому різні автори трактують це поняття по-різному. Так, О. Шаблій обмежує сферу застосування терміну лише поетичною творчістю. Він вважає геопоетику передусім напрямком міждисциплінарних наукових досліджень [18, с. 11]. В. Просалова та Я. Григошкіна наводять низку визначень різних вітчизняних авторів [16, с. 113]. Водночас, ці ж автори зазначають, що більшість західних дослідників, «підтримують вузьке розуміння геопоетики як поетики географічних образів у літературі та мистецтві» [16, с. 113]. З усіх проаналізованих нами визначень найбільш виваженою здається точка зору французького дослідника М. Колло, який вважає, що дослідження географічних об'єктів/образів у літературі проводяться в межах трьох основних підходів: 1) літературна географія (або географія літератури); 2) геокритика; 3) геопоетика. Під останньою автор розуміє «дослідження взаємозв'язків між представленням простору і літературними формами» (Слово «форми» М. Колло розуміє дуже широко – як формальні характеристики твору, як стилістичні вибори автора, як тип нарративу) [17, 23–34; 7, с. 18].

Дослідники, що працюють у напрямках геокритики і геопоетики зазвичай оперують термінами: геопоетичний простір, геотопос, геопоетичне місце (геолокус), геопоетичний образ, геопоетичне поле. Визначення цих термінів надано в роботі О. Шаблія [18, с. 12].

Формування мети статті. Метою статті є аналіз геопоетичних образів Святої Землі в романі Е.-Е. Шмітта «Le défi de Jérusalem» та виявлення художньо-стилістичних засобів зображення простору в зазначеному творі. Для реалізації цієї мети в роботі надано загальну характеристику хронотопу твору; проан-

алізовано основні геопоетичні образи твору; виявлено художньо-стилістичні засоби їх формування. Під час дослідження для вирішення зазначених завдань використовувалися методи літературного аналізу, стилістичного аналізу, інтерпретативний метод, метод логічного узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Le défi de Jérusalem» є автобіографічним романом, написаним у формі подорожнього щоденника, що відображає події реальної подорожі – паломництва Святою Землею, яке автор здійснив у вересні 2022 року на території сучасного Ізраїлю. Це датування визначене опосередковано через аналіз хронотопу роману. Зокрема, датування прив'язане до моменту завершення та публікації роману Е.-Е. Шмітта «Темне сонце». Також у творі є вказівка на те, що дія відбувається у вересні, уже після пандемії COVID19 [19, с. 37]. Післямова до роману, написана Папою Римським Франциском I, є датованою – і цю дату (16.02.2023 р.) можна вважати офіційною датою закінчення роботи над твором. Таким чином, авторський час у творі збігається із соціально-історичним, сюжетним та персонажним. Порядок викладення подій є лінійним, ритм нарації в першій половині твору – досить високим, проте сповільнюється після кульмінації; оповідач подекуди вдається до підсумовування, стисло описуючи довготривалі події, оповідь йде швидше, ніж історія.

Створюючи образ сучасної подорожі як швидкої зміни подій та вражень, автор загалом використовує більше десяти різних видів нарації (оповідь про основні події; роздум; розповідь про євангельські події, описи краєвидів, екфразиси художніх та музичних творів та архітектурних споруд, описи інтер'єру, тощо) – фрагментарно, іноді в довільній послідовності.

У романі присутні численні історичні екскурси [19, с. 79; с. 98; с. 163–164]. Один із перших серед них присвячений історії іврити, мови спрямованої в минуле, мови, що «ніколи не вмирала», мови, що є символом єврейського народу – «нації з гіпермезією» [19, с. 32–34] (тут і надалі переклад з французької наш. – Т.Ч., В.Ю.). Звернення до історії створюють образ Святої Землі як території з багатим історичним минулим. Крім символічного образу іврити – мови, що «різко повертає час в минуле», оскільки «написи на івриті читаються задом наперед» [19, с. 32], автор пропонує ще один образ, що втілює специфіку хронотопу Святої Землі. Описуючи відвідування старовинного Мегіддо, автор характеризує його як «тель», тобто «штучний пагорб, ... курган із двадцяти п'яти шарів або двадцяти п'яти послідовно зруйнованих міст» [19, с. 80]. Таке нашарування, скупчення різних епох ус певних точках простору є особливістю, яскраво вираженою у випадку Мегіддо, але притаманною багатьом описуваним локусам [19, с. 47, с. 63–64, с. 86–87].

Аналіз хронотопу в просторовому аспекті дозволяє виявити основні місця подій. Загалом події твору розгортаються в межах п'ятнадцяти топосів, більшість з яких спочатку отримують авторську загальну характеристику, після чого постають перед читачем у вигляді окремих локусів, загальна кількість яких приблизно дорівнює шістдесяти.

Оповідь про подорож до Ізраїлю автор розпочинає, змальовуючи свій прильот до Тель-Авіва. Спочатку читачеві пропонується крупний план і вид зверху, а міський пейзаж доповнює *узагальнення-персоніфікація*: «...Тель-Авів видає свою силу

своїми високими будівлями, своє нетерпіння – великою кількістю споруд, свою юність – пануванням бетону, свою відвагу – звичкою вгризатися в оголені навколишні простори» [19, с. 29]. (Зауважимо, що автор досить часто вживає *номінативні характеристики*. Перший погляд: «сила – нетерпіння – юність – відвага», ближче знайомство: «невимушеність – мінливість – сучасність – толерантність» [19, с. 30; с. 196].)

Святі місця автор відвідує у такій послідовності: 1) Назарет; 2) Генісаретське озеро; 3) Капернаум; 4) гора Блаженств; 5) гора Фавор; 6) Кесарія; 7) Мегіддо; 8) Віфлеєм; 9) Ейн-Керем та Віфанія; 10) Єрусалим та його передмістя. Усі вказані геотопси в інтерпретації Е.-Е. Шмітта можна розділити на чотири групи, кожна з яких об'єднує місця, схожі за характером описуваних географічних об'єктів, відношенням до Євангелія як першоджерела (як гіпотексту для всіх творів у жанрі нефікційної паломницької літератури, присвячених подорожам у цьому регіоні), манерою зображення і набором використаних художніх прийомів.

Група 1. Назарет – Капернаум – Віфлеєм.

До першої групи належать *міста, безпосередньо пов'язані із земним життям* Ісуса Христа (Віфлеєм, як відомо з Євангелія, був місцем Його народження, у Назареті Він провів дитинство і юність, у Капернаумі часто перебував протягом останніх трьох років життя, у період Своєї проповідницької діяльності). Візиту до кожного з трьох міст передують дитячі спогади автора [19, с. 31; с. 50; с. 85]. Цим прийомом автор підкреслює, що саме ці міста – в Євангелії і для Христа, і певною мірою для самого автора мають особливе значення. Вони є простором безпеки, окрашеним так само світло, як дитинство, як спальня автора і трапезна в монастирі, що став його тимчасовим притулком у Назареті.

Описуючи Назарет, Капернаум та Віфлеєм автор бачить кожне з цих міст у трьох ракурсах. Відштовхуючись від власних спогадів, він послідовно запрошує читача 1) до міста часів Христа (фікційна розповідь на базі ретельно дібраних історичних відомостей); 2) до сучасного міста (міський краєвид); 3) до свого особистого простору, де розгортаються події, що стосуються в першу чергу його самого, і проходить його власне внутрішнє життя (розповідь про події, роздум) [19, с. 35–43; с. 51–52]. Щоправда, у Віфлеємі автор змінює послідовність. Він кількома штрихами змальовує побут мешканців цього містечка за часів Христа, нагадує про Різдво Христове, і одразу запрошує на екскурсію до базилики Різдва Христового, де поринає у свій особистий простір, сповнений роздуму, часом – критики й полеміки, часом – спогадів і несподіваних внутрішніх відкриттів, і вже після цього на читача очікує «міський краєвид» цього разу у формі одного-єдиного об'єкту: стіни [19, с. 85–98] (Географічним референтом стіни, реальним об'єктом, образ якого змальовано в романі, є так званий Ізраїльський роз'єднувальний мур).

Автор вдається до *паралелізму*, проводячи паралель між глухим занедбаним Назаретом з минулого і сучасним Назаретом, що і сьогодні «пахне так само як тоді – тривіальністю...» [19, с. 35–36] (Тут ми бачимо також, що автор майстерно використовує одразу *ольфакторні, аудіальні й візуальні образи*). Так само, він створює паралель між безладом у кімнаті із своїх дитячих спогадів і сучасним Капернаумом, який він *метафорично* іменує «базаром древностей» і «джунглями руїн» [19, с. 50–51].

Можна також стверджувати, що автор використовує прийом *градації*. І Назарет, і Капернаум, і Віфлеєм після світлих спогадів дитинства готують авторові щоразу сильніші розчарування й випробування. Сучасний Назарет, так само як і тихий Назарет часів Христа, розчарує своєю тривіальністю [19, с. 35–36], а та сама кімната автора в місцевому монастирі, «свіжа, чиста, кольору яєчної шкарлупи» [19, с. 43], як виявилось, мала незручне, занадто вузьке ліжко, з якого бідолашний всесвітньо відомий письменник першої ж ночі падав тричі (Автор у романі також *іронізує* з цього епізоду. А найнезручнішою, взагалі майже не придатною для життя, згодом виявиться кімната автора в готелі в Єрусалимі, що підтверджує ідею щодо *градації*). Вузьке ліжко було не єдиною незручністю. Автор описує, як ніяково він спочатку почував себе під час регулярних богослужінь, що входили в програму паломництва, і знов *іронізуючи*, порівнює свій перший досвід із тим єдиним разом, коли наважився взяти урок аеробіки і рухався «задиханий, не в ногу, відстаючи від інших» [19, с. 41].

Образ безладу в дитячій кімнаті і розсерджених батьків майже одразу робить дещо тривожним сприйняття Капернауму. Це почуття лише посилюється, оскільки сучасний Капернаум нагадує «джунглі руїн», а автор, поринувши думками в минуле, розповідає, як після смерті Іоана Хрестителя Ісус розпочав в Капернаумі Своє сповнене скорбот суспільне служіння [19, с. 50–51].

Знов відштовхуючись від солодких дитячих спогадів про Різдво, у Віфлеємі автор згадує події Різдва Христового, відвідує присвячену їм базилику, після чого тональність оповіді змінюється. Замість детальних, дещо іронічних описів міського краєвиду, він пропонує читачеві «*символ лиха*» – стіну, і ще один *символ лиха* – «The Walled Off Hotel». Далі – тривожні роздуми автора про «трагедію і драму» Святої Землі, відчайдушна розповідь про монастир емануеліток та їх молитви за мир. І хоч попереду ще світла церква Відвідин (місце зустрічі щасливої, юної вже вагітної Диви Марії із своєю родичкою Єлізаветою), проте з якоюсь неумовною символічністю труднощі подорожі і психологічна напруга нарастають, а дорога з Віфлеєму веде паломників до Єрусалима «що вбиває пророків» – так само як вів туди свого часу і земний шлях Христа [19, с. 85–117].

Група 2. Кесарія, Мегіддо.

До другої групи увійшли *історичні міста, які на цей момент більше не функціонують як поселення*, про які, до того ж, не йдеться в Євангеліях, хоча вони присутні в інших книгах Нового Заповіту, а саме в Діяннях Апостолів та Апокаліпсисі. Тон оповіді змінюється на більш легкий та нейтральний. У Кесарії ми бачимо цікавий історичний і особистісний ракурс, у Мегіддо до того ж відбувається непересічна подія – іронічний діалог автора із представником секти Свідків Єгови. Критикуючи представників цього релігійного угруповання, автор, однак, визнає, що «віра проти віри рівнозначна, як у суді, свідчення проти свідчення», а наприкінці він констатує: «Секта завжди є релігією інших» [19, с. 82–83].

Слід зазначити, що описуючи і міста групи 1, і обидва міста, що входять до групи 2, автор демонструє яскраву *кінематографічність*. Кесарія постає як «бита вітрами» і розташована на березі «темно-синього, кольору індиго, Середземного моря», а в останньому «кадрі» морські вітри позбавляють автора солом'яного капелюха, уносячи його кудись у західному напрямку [19, с. 78–80]. У Мегіддо образ цього стародавнього

міста, що виглядає як «штучний пагорб, тель, курган із двадцяти п'яти шарів або двадцяти п'яти послідовно зруйнованих міст» [19, с. 80] утворює *гротескний контраст* із образом представників молоді незакомплексованої нації, які «над старовинною збройовою палатою <...> розмахують величезним прапором Сполучених Штатів, співають і кричать, їхні щоки багряні, а зіниці сяють» [19, с. 81].

Група 3. Генісаретське озеро, гора Блаженств, гора Фавор, Ейн-Керем.

До третьої групи віднесено *топоси, відомі читачеві з Євангелія та розташовані на відкритій місцевості*. Відкритий простір асоціюється із радістю і свободою. Недарма опис перших трьох топосів автор розпочинає *образом сонця*: воно сліпить очі автора на березі Генісаретського озера, заливає і навіть давить все живе на горі Блаженств, розпалює асфальт під ногами на Фаворі. Генісаретське озеро (Тиверіада) і гора Фавор викликають в автора захоплення тонким ліризмом своїх краєвидів. Ми бачимо, як краєвид гори Блаженств легко переходить у роздум [19, с. 53–54], а краєвид гори Фавор – у фікційний історичний екскурс [19, с. 73–74].

Аналіз краєвидів дозволяє стверджувати, що автор використовуючи *епітети (особливо різноманітні – для опису розмаїття кольорів), персоніфікацію, порівняння, метафори*, створює потужні образи навколишнього світу. Ми бачимо, що автор підкреслює незмінність простору з часом, і той факт, що природа цих місць наближає до часів Христа, створює нагоду подумки звернутися до Євангелія. Неодноразово (див., наприклад, 19, с. 44–45; с. 53–54) автор розповідає про краєвид, і одразу після цього – про Євангельські події, ніби накладаючи одне зображення на інше. Можливо, саме в цьому полягає глибинний сенс написання перших паломницьких оповідей, на кшталт «Паломництва Егерії» або «Щоденника пільгрима з П'яченці». Вони занурювали читачів, вже знайомих із подіями Євангелія, у невідомий їм доти контекст. В епоху відсутності фото-, кіно-, відео- засобів відтворення реальності такі письмові свідчення мали бути безцінними.

Описуючи всі чотири топоси цієї групи автор відтворює, переказує, аналізує Євангеліє. Усі чотири місця пов'язані із особливими, непересічними фрагментами Євангелія, у кожному з яких Бог по-новому відкриває себе людству (За Євангеліями, в Ейн-Керемі, останньому за послідовністю роману, але першому за хронологією подій в Євангелії, Бог відкрив таємницю існування втіленого Сина Божого святих Єлисаветі, матері Іоанна Хрестителя. На горі Блаженств Він відкрив свою волю щодо спасіння людства, вказавши шлях до нього у виконанні заповідей Блаженства. На Фаворі Він відкрився учням, показавши їм вперше в історії людства славу Преображення. І, нарешті, біля Генісаретського озера він явився учням після Воскресіння). Географічна висота гір (гора Блаженств, Фавор, та Ейн-Керем) ніби підкреслює богословську висоту Євангельських подій. Гора постає символом, що викликає відповідний відгук у самого автора: на горі Блаженств народжується високий роздум про Блаженства і християнську святість, гора Фавор дає нагоду поговорити про духовні аспекти паломництва, а перебування в Ейн Керемі, ніби потужним акордом, закінчується екфразісом «Magnificat» Баха і філософським роздумом про силу згоди, силу сказати «так».

Група 4. Єрусалим та передмістя.

Єрусалиму належить центральне місце в романі. Автор акцентує на ньому увагу, згадавши це місто в назві твору. Лише до цього міста він неодноразово застосує художній прийом *персоніфікації* і подумки вступає з ним у діалог. Називаючи його то «настороженим, лютим, підозрілим» [19, с. 118–119], то «гордою, зухвалою, нестерпною столицею» [19, с. 169], він зізнається в бажанні «подивитися Єрусалиму в обличчя» [19, с. 169]. Автор створює *образ живого міста, міста-істоти*, що ставить запитання, спонукає до роздумів.

Описуючи Єрусалим, автор продовжує зображувати події в трьох ракурсах: 1) сучасне місто, комерціалізоване і багатолюдне [19, с. 126]; 2) історичне місто часів Ісуса Христа, вороже і негостинне [19, с. 118–120] (у творі присутня оповідь про традиційний для католицького паломництва ритуал – слідування Шляхом Христа на Голгофу, у поєднанні із розповіддю про ці останні часи життя Христа, поданою здебільшого у формі числених *риторичних запитань і звертань* [19, с. 133–153]); 3) особистий простір (події особистого життя, думки, емоції, спогади, роздуми – зокрема, роздуми про долю Святої Землі і про своєрідний меседж «тричі священного міста» – релігійного центру християнства, ісламу, іудаїзму [19, с. 173–174]). Ракурси часто перетинаються і накладаються, що відображає тривимірну реальність Святої Землі, де минуле перетинається з теперішнім та ще й сприймається крізь призму світогляду та переконань спостерігача (див. 19, с. 117–118).

Майже наприкінці роману автор розкриває прихований смисл його назви – заклик до братерства і мирного співіснування:

«Єрусалим будить нас. А точніше, за допомогою його нас пробуджує Бог.

Виклик, який Бог кидає віруючим і невіруючим, переходить межі того, що вони здатні уявити: Бог не каже їм: «Почуйте мене!» – Він кричить до них: «Почуйте одне одного!»...

Тричі священне місто, арена міжрелігійних розбіжностей, дає нам поживу для роздумів. Ми повинні братися один з одним... В Єрусалимі більше, ніж деінде, Бог спонукає нас до цього – Він не лише підтовхує нас до божественного, Він вміняє нам в обов'язок людяність з усім, що в ній є множинного, складного, схильного до гармонії...

Чи зможемо ми одного дня впоратися з *викликом* Єрусалима?» [19, с. 173–174].

Загалом, аналіз опису геотопосів у романі «Le défi de Jérusalem» дозволяє стверджувати, що автор створює, не лише окремі геопоетичні образи, а й збірний образ Святої Землі – території з унікальним історичним минулим та бурхливим сьогоденням, землі, що іноді здається відразливо глобалізованою, комерціалізованою, буденною та занедбаною, а іноді – загадковою, сповненою контрастів та несподіванок, здатною подарувати відкриття або пригоду.

Висновки з дослідження (і перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямку). Аналіз хронотопу дозволив виявити такі його характеристики, як 1) розгалужена система геотопосів і відповідних локусів, що сприяє деталізації геопоетичних образів; 2) підвищена, загалом нетипова для нефікційної літератури образність, наявність специфічних образів простору («гора») та часу («іврит – мова, спрямована в минуле», «тель»).

Аналіз основних геопоетичних образів роману – образів міст, де свого часу жив Христос (Віфлеєм, Назарет, Капернаум); образів історично значущих міст (Кесарія, Мегіддо); образів відкритого простору (Генісаретське озеро, гора Блаженств, гора Фавор, Ейн-Керем); образу Єрусалима як місця страсти Христа і водночас центру трьох світових релігій – виявив, що всі геопоетичні образи, з одного боку, є своєрідними і самодостатніми, з іншого, – легко складаються в загальну картину, утворюючи збірний образ Святої Землі.

Основною характеристикою, що зумовлює геопоетичність образів, є кінематографічність, що проявляється в зміні ракурсів, візуальному символізмі, увазі до окремих деталей. У роботі виявлено також спектр стилістично-художніх прийомів, що їх автор використовує в тому числі для створення геопоетичних образів, а саме: епігети, метафори, порівняння, паралелізм, градація, персоніфікація; гумор, іронія; символ, перифраз; повтори, сентенції, риторичні запитання, риторичні звертання.

Література:

1. Nonfictional prose (by Henri M. Peyre). URL: <https://www.britannica.com/topic/nonfictional-prose> (дата останнього звернення 03.11.2024).
2. Tally R.T. Jr. (ed.), *The Routledge Handbook of Literature and Space*, Routledge, Londra-New York 2017. 375 p.
3. Стратегії мемуарної та мандрівної літератури західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX століття. Колективна монографія / [відп. ред. Тарас Пастух]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 572 с.
4. Галич О., Назарець В., Васильєв С. *Теорія літератури: Підручник*. 3-тє вид., стереотип. Київ: Либідь, 2006. 488 с.
5. *Зарубіжна література межі XIX–XX та XXI століття: підручник / за заг. ред. С. К. Криворучко*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2023. 1357 с.
6. Колошук Н. *Порівняльне літературознавство: посібник для вищих навчальних закладів*. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 424 с.
7. *Географія і текст: літературний вимір: колективна монографія / за редакцією Т. Черкашиної*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 212 с.
8. Черкашина Т. *Поетика простору автобіографічної романістики Амелі Нотомб. Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2019. т. 13. С. 68–75.
9. Шульгун М. Е. *Метажанр подорожі в контексті перехідного художнього мислення (кінець XX – початок XXI століття): дис. ... докт. філол. наук : 10.01.06, 10.01.05* Київ, 2017. 485 с.
10. Шульгун М. Е. *Сучасна література подорожей: метажанр, типологія, імагологічний аспект: монографія*. Київ: Талком, 2016. 415 с.
11. Elsner, J. Rutherford, I. (eds.), *Pilgrimage in Graeco-Roman and Early Christian Antiquity: Seeing the Gods*. Oxford: Oxford University Press, 2005. Pp. xviii+513.
12. Frank, G. *The Memory of the Eyes: Pilgrimage to Living Saints in Christian Late Antiquity, Transformations of the Classical Heritage*, 30. Berkeley: University of California Press, 2000.
13. Leyerle, B. (1996), 'Landscape as Cartography in Early Christian Pilgrimage Narratives', *JAAR*, 1996. N 64. P. 119–143.
14. Будний В., Ільницький М. *Порівняльне літературознавство: Підручник*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
15. *The Oxford Handbook of Early Christian Studies*. By Susan Ashbrook Harvey (ed.), David G. Hunter (ed.). Oxford: Oxford University Press. 2008. 1084 p.
16. Просалова В. А., Григошкіна Я. В. *Геопоетика versus геополітика: кілька спостережень над альтернативною пропозицією. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. С. 112–117.
17. Collet M. Pour une géographie littéraire. *Fabula-LhT*, № 8, «Le Partage des disciplines», dir. Nathalie Kremer, May 2011. DOI: <https://doi.org/10.58282/lht.242>
18. Шаблій О. До основ геопоетики. (На основі текстів Тараса Шевченка). *Часопис соціально-економічної географії*. Вип. 17(2). 2014. С. 10–17.
19. Schmitt É.-E. *Le défi de Jérusalem: roman*. Paris: Albin Michel, 2023. 218 p.

Cherkashyna T., Yurchenko V. The Geopoetics of the Holy Land in E.-E. Schmitt's Novel 'Le Défi de Jérusalem'

Summary. The article delves into the nuanced analysis of geo poetic images in the novel 'The Challenge of Jerusalem' by the contemporary French writer E.-E. Schmitt. The relevance of the research topic is due to the specificity of the literary discourse presented in the novel, which can be conditionally described as a non-fiction literary discourse of Christian pilgrimage, or pilgrimage non-fiction discourse. The works of this discourse have been presented to their readers for seventeen centuries, which is explained by the traditional interest of society in the issues of individual and collective religiosity and spiritual search.

The purpose of the article is to analyse the geo poetic images of the Holy Land in E.-E. Schmitt's novel 'The Challenge of Jerusalem' and to identify the artistic and stylistic means of depicting space in this novel. The study resolved a number of specific tasks: 1) to provide a general description of the chronotope of the work; 2) to analyse the main geo poetic images of the work; 3) to identify the artistic and stylistic means of their formation. In order to solve these tasks, the methods of literary analysis, stylistic analysis, interpretive method, and method of logical generalisation were used.

The study identifies the main features of the chronotope of the above mentioned novel: the extensive system of geotopes and corresponding loci; rich imagery, the presence of specific images of space ('mountain') and time ('Hebrew as a language directed to the past', 'tell').

The study analyses four groups of geo poetic images: 1) images of the cities where Christ once lived (Bethlehem, Nazareth, Capernaum), 2) images of historically significant cities (Caesarea, Megiddo), 3) images of open space (Lake Tiberias, Mount of Beatitudes, Mount Tabor, Ein Kerem), 4) the image of Jerusalem as the place of Christ's execution and at the same time the center of three world religions. All geo poetic images are, on the one hand, self-sufficient, and on the other hand, they add up to a general picture, forming a collective image of the Holy Land.

The main textual characteristic of the novel is its cinematicity (change of angles, visual symbolism, attention to individual details). It is proved that the author uses a wide range of stylistic and artistic features: epithets, metaphors, similes, personification; humour, irony; symbols, periphrases; repetitions, dictums, rhetorical questions, rhetorical appeals.

Key words: contemporary French literature, Eric-Emmanuel Schmitt, pilgrimage, pilgrimage non-fiction discourse, geo poetics, geo poetic image, image-symbol, cinematicity.